

MODERN EMİRLİK, ESKİ KORKULAR: İRAN'A KARŞI BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN REJİMSSEL GÜVENLİK REFLEKSİ

Tunahan AKPOLATⁱ

Öz

Bu makale, Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) İran'a yönelik dış politikasını neoklasik realizm kuramsal çerçevesiyle analiz etmektedir. İran'ın nükleer faaliyetleri, bölgesel etkisi ve mezhepsel yayılımı, BAE tarafından sistemik bir tehdit olarak algılanmakta; ancak bu algı, yalnızca uluslararası sistemdeki güç dengeleriyle değil, aynı zamanda iç siyasi yapı, liderlik hafızası ve rejim güvenliği gibi birim düzeyindeki etkenlerle de şekillenmektedir. Makalenin temel sorunsalı, görece küçük bir devlet olan BAE'nin İran'a karşı neden bu denli proaktif ve zaman zaman agresif bir dış politika izlediğidir. Bu çerçevede ileri sürülen temel iddia, BAE'nin İran politikalarının yalnızca sistemsel baskılarla değil, aynı zamanda içsel güvenlik kaygıları ve lider algılarıyla da belirlendiğidir. Muhammed bin Zayed liderliğindeki karar verici elitin güvenlik merkezli tehdit algısı temel alınarak yapılan analizde; İran'ın vekil aktörleri, "Şii Hilali" stratejisi ve nükleer programı gibi unsurlar, rejimsel hassasiyetlerle birlikte ele alınmıştır. Diplomatik belgeler, medya analizleri, karar alıcı söylemleri ve güncel akademik literatürden yararlanılarak ulaşılan bulgular, BAE'nin İran'a yönelik dış politikasının yalnızca bir dengeleme stratejisi değil, aynı zamanda iç politik bütünlüğü korumaya dönük bütüncül bir güvenlik doktrini olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Neoklasik realizm, Birleşik Arap Emirlikleri, İran

MODERN EMIRATE, ANCIENT FEARS: THE UNITED ARAB EMIRATES' REGIME SECURITY REFLEX AGAINST IRAN

Abstract

This article analyzes the United Arab Emirates' (UAE) foreign policy toward Iran within the theoretical framework of neoclassical realism. Iran's nuclear activities, regional influence, and sectarian expansion are perceived by the UAE as systemic threats; however, this perception is shaped not only by power balances in the international system but also by unit-level factors such as domestic political structures, leadership memory, and regime security. The central question of the article is why the UAE, a relatively small state, pursues such a proactive and at times aggressive foreign policy toward Iran. The main claim advanced in this context is that the UAE's policies toward Iran are determined not only by systemic pressures but also by internal security concerns and leadership perceptions. Based on the security-centered threat perception of the decision-making elite under Mohammed bin Zayed, the analysis incorporates Iran's proxy actors, its "Shia Crescent" strategy, and its nuclear program alongside regime sensitivities. Drawing on diplomatic documents, media analyses, decision-makers' discourses, and contemporary academic literature, the findings reveal that the UAE's foreign policy toward Iran is not merely a balancing strategy but also a comprehensive security doctrine aimed at safeguarding internal political cohesion.

KeyWords: Neoclassical realism, United Arab Emirates, Iran

ⁱ Doktora Öğrencisi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, tunaanty@gmail.com, ORCID: 0009-0009-8891-6470

Başvuru Tarihi (Received): 23.07.2025 **Kabul Tarihi** (Accepted): 27.09.2025

Giriş

Uluslararası ilişkiler disiplininde devletlerin dış politika davranışlarını anlamaya yönelik çabalar, büyük ölçüde realizmin sistemik açıklamalarıyla şekillenmiştir. Ancak özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan dış politika çeşitliliği, yalnızca uluslararası sistemin güç dengesi üzerinden yapılan açıklamaların yetersizliğini gözler önüne sermiştir. Bu eleştiriler ışığında gelişen neoklasik realizm hem sistem düzeyindeki değişkenleri hem de devletin içsel yapısını dikkate alan bir sentez yaklaşımı olarak ortaya çıkmıştır. Gideon Rose'a göre, bu yaklaşımın temel varsayımı, bir devletin dış politikasının kapsamı ve yönelimlerinin her şeyden önce o devletin uluslararası sistemdeki göreceli konumu ve maddi güç kapasitesi tarafından belirlendiği, ancak bu etkilerin devlet içindeki aracı unsurlar (lider algısı, kurumlar, elit fraksiyonlar vb.) aracılığıyla dış politikaya aktarıldığı yönündedir (Rose, 1998, s. 152). Dolayısıyla neoklasik realizm, hem klasik realizmin güç merkezli bakışını korur, hem de dış politikanın neden zaman zaman sistemin beklentilerine aykırı biçimlerde şekillendiğini açıklayabilecek bir kuramsal esneklik sunmaktadır.

Birleşik Arap Emirlikleri'nin İran'a yönelik dış politikası, tarihsel olarak hem ekonomik karşılıklı bağımlılığa hem de siyasi temkinliliğe dayanan karmaşık bir yapı arz etmektedir. İran'ın 1971'den beri işgal altında tuttuğu üç ada meselesi dışında iki ülke arasında etnik, mezhepsel ya da tarihsel travmalara dayanan yapısal bir düşmanlık zemini bulunmamaktadır. Aksine, Dubai merkezli ticaret ağları ve İranlı iş dünyasının BAE'deki güçlü varlığı, İran ile daha yakın ilişkiler kurulmasını teşvik eden pratik bağlar yaratmıştır. 1980'lerdeki İran-Irak Savaşı sırasında **dahi** BAE içindeki farklı emirliklerin İran'a ve Irak'a yönelik farklı yönelimler sergilemesi, ülkenin dış politikasının merkezi bir tehdit algısından çok, ekonomik çıkarlar ve yerel düzeydeki hassasiyetler tarafından şekillendiğini göstermektedir. 2010'ların sonunda yeniden artan diplomatik temaslar ve 2021'de başlayan gerilimi azaltma süreci, İran'la ilişkilerin stratejik bir kopuş yerine esnek bir dengeleme politikası üzerine kurulu olduğunu ortaya koymaktadır. BAE'nin bir yandan İran ile diplomatik normalleşme adımları atarken diğer yandan İsrail ve ABD ile askeri ve istihbarat ilişkilerini derinleştirmesi, dış politikada eşzamanlı güvenlik kaygıları ve ekonomik rasyonalite arasında bir denge arayışı içinde olduğunu göstermektedir. (Ulrichsen, 2021, s. 1-3).

Küçük devletlerin, uluslararası sistemdeki güç dengesizlikleri karşısında izledikleri dış politika stratejileri, çoğu zaman ne sert dengeleme (hard balancing) gibi provoke edici ne de bağlanma (bandwagoning) gibi bağımlılık üreten tercihlerle sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda, stratejik temkinli dengeleme (hedging), özellikle büyük tehditkâr aktörlerle karşı karşıya olan küçük ya da orta büyüklükteki devletler için daha esnek ve sürdürülebilir bir seçenek sunar. Hedging, devletlerin açıkça bir taraf seçmek zorunda kalmadan hem iş birliği hem de dengeleme unsurlarını harmanlayarak potansiyel riskleri yönetmelerine olanak tanır. Birleşik Arap Emirlikleri'nin İran'a yönelik dış politika stratejisi, bu yaklaşımın Orta Doğu'daki en belirgin örneklerinden birini oluşturmaktadır. İran'ı uzun süredir önemli bir bölgesel tehdit olarak gören BAE, bir yandan ABD ve Suudi Arabistan'la geliştirdiği güvenlik ve savunma ittifakları aracılığıyla sert dengeleme adımları atarken; diğer yandan İran'la diplomatik temaslarını ve ekonomik ilişkilerini sürdürerek doğrudan çatışmadan kaçınan bir politika izlemiştir. Özellikle 1971 sonrası dönemde Dubai'nin İran'la yürüttüğü ticaret, İranlı diasporanın BAE içindeki etkisi ve enerji güvenliği gibi faktörler, bu iki ülke arasındaki ilişkiyi yalnızca güvenlik ikilemine indirgenemeyecek bir düzeye taşımıştır. Ancak Arap Baharı'nın ardından İran karşıtı tutumunu daha da sertleştiren Abu Dabi yönetimi, askeri kapasitesini artırarak ve İsrail'le diplomatik ilişkiler kurarak hem dışsal hem içsel düzeyde stratejik bir yeniden konumlanma sürecine girmiştir (El-Dessouki & Mansour, 2023, s. 395-396). Bu dönüşüm, BAE'nin klasik hedging stratejisinden uzaklaşıp daha saldırgan ve güvenlik odaklı bir çizgiye yönelmesi olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede, BAE'nin İran politikasının dönüşümü, sadece sistemik baskılarla değil; aynı zamanda rejim güvenliği, elit tehdit algısı ve iç politik kırılma noktalarıyla birlikte anlaşılmalıdır.

Son yıllarda Birleşik Arap Emirlikleri'nin dış politika davranışları, uluslararası ilişkiler literatüründe artan bir ilgiyle ele alınmaktadır. Özellikle neoklasik realizm ekseninde yapılan çalışmalarda, BAE'nin dış politikasının yalnızca sistemik tehditlere değil, aynı zamanda içsel dinamiklere—rejim güvenliği, lider algıları ve elit düzeyindeki yönelimlere—dayandığı vurgulanmaktadır (El-Dessouki & Mansour, 2023; Salisbury, 2020). Musleh ve Shafaq (2024), BAE'nin İran'a karşı izlediği politikaları bir tehdit dengeleme stratejisi olarak okurken; Kinninmont ve Motamedi (2025) ise bu stratejinin rejimsel kırılğanlıklarla nasıl iç içe geçtiğini ortaya koyar. Ayrıca Ajorlou (2017), BAE elitinin İran'ın ideolojik ve mezhepsel yayılımına karşı geliştirdiği refleksleri tarihsel bağlamda değerlendirerek, dış politika kararlarının iç güvenlik kaygılarıyla nasıl örtüştüğünü ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar, BAE'nin İran'a karşı geliştirdiği dış politikanın çok katmanlı doğasını ortaya koyarken, neoklasik realizmin açıklayıcı kapasitesine de önemli katkılar sunmaktadır.

“Bu makalenin temel amacı, BAE'nin İran'a yönelik dış politikasını neoklasik realizm perspektifinden analiz etmektir. BAE, göreceli olarak küçük bir güç olmasına rağmen son yıllarda dış politikasında artan bir aktivizm sergilemektedir. Bu aktivizmin en belirgin yansımalarından biri, İran'a karşı giderek sertleşen tutumunda gözlemlenmektedir. Yemen iç savaşında İran destekli Husilere karşı askeri müdahalede bulunması, İsrail ile Abraham Anlaşmaları yoluyla savunma işbirliğine gitmesi ve bölgedeki İran etkisini dengelemeye yönelik diplomatik hamleleri, BAE'nin İran'a karşı bir tehdit algısı geliştirdiğini göstermektedir. Bu çalışma, özellikle 2011 Arap Baharı sonrasında günümüze uzanan dönemi zamansal çerçeve olarak ele almakta; İran'ın bölgesel etkisinin Suriye iç savaşı ve rejim değişikliği sonrası güçlenmesiyle birlikte, BAE'nin dış politikadaki sertleşme ve sonrasında 2020 sonrası yumuşama süreçlerini analiz etmektedir.”

Ancak bu dış politika yönelimi yalnızca İran'ın sistemik düzeydeki askeri veya ideolojik kapasitesiyle açıklanamayacak kadar çok katmanlıdır. BAE'nin iç siyasal yapısı, elitlerin tehdit algıları, rejim güvenliği kaygıları ve ulusal kimlik stratejileri bu politikayı belirleyen temel içsel etkenler arasında yer almaktadır. Özellikle Muhammed bin Zayed liderliğindeki elit grubun İran'ı sadece bölgesel bir rakip değil, içerideki düzeni tehdit eden ideolojik bir unsur olarak görmesi, bu tehdit algısını daha da derinleştirmektedir. Bu çerçevede, çalışmanın temel sorunsalı şudur: BAE gibi küçük bir devletin İran'a karşı bu denli proaktif ve riskli bir dış politika izlemesini yalnızca uluslararası sistemdeki güç dengeleriyle açıklamak yeterli midir, yoksa içsel faktörler bu yönelimi anlamada belirleyici midir?

Bu soruya yanıt arayan bu çalışma, BAE'nin İran'a yönelik dış politikasının sadece sistemik düzeydeki güç dengesi dinamikleriyle değil, içsel siyasal aktörlerin algıları, rejim güvenliği kaygıları ve ulusal kimlik stratejileriyle birlikte şekillendiğini öne süren bir argümanı savunacaktır. Böylece neoklasik realizmin teorik katkısı hem doğrulanmakta hem de Orta Doğu gibi istikrarsızlıkların yoğun yaşandığı bir bölgede küçük devlet davranışlarının analizinde sunduğu açıklayıcılık ortaya konmaktadır.

1. Dış Politikada Çok Katmanlılık: Neoklasik Realizm

Uluslararası İlişkiler disiplini, tarihsel süreçte çeşitli kuramsal ve yöntemsel tartışmalar üzerinden şekillenmiştir. 1930'larda başlayan Realizm–İdealizm karşıtlığı, disiplinin özüne dair normatif ve açıklayıcı boyutları gündeme taşımış; ardından gelen Davranışsalcılık–Gelenekselcilik ayrımı ise analiz yöntemleri üzerinden ilerlemiştir (Daban, 2017, s. 193). Soğuk Savaş döneminde Neorealizm–Neoliberalizm ekseninde gelişen üçüncü büyük tartışma, uluslararası yapının kavramsallaştırılması çerçevesinde disiplinin bilimsel açıklama gücünü önclemiştir. Bu tartışmaları izleyen Pozitivizm–Postpozitivizm ayrımı ise, bilgi üretiminin ontolojik temellerine odaklanarak yapı–özne (yapan) ilişkisini yeniden gündeme getirmiştir. Disiplinin bu çok katmanlı evrimi, uluslararası siyaseti anlamada daha esnek ve açıklayıcı çerçeveler geliştirilmesini mümkün kılmıştır. Neorealizmin, uluslararası ilişkiler disiplinine bilimsel bir karakter kazandırmak

amacıyla yapıyı merkezî bir analiz birimi olarak konumlandırması, bireysel ve toplumsal aktörlerin (yapanın) etkisini büyük ölçüde arka plana itmiştir. Bu yaklaşımda devletler, benzer işlevsel yapılara sahip, rasyonel birimler olarak ele alınmış ve içsel farklılıkların dış politika davranışları üzerindeki etkisi sistematik olarak göz ardı edilmiştir. Oysa post-pozitivist yönelimler, yapının yanı sıra failin de uluslararası ilişkilerde etkili ve kurucu bir varlık sahasına sahip olduğunu öne sürerek, failin algıları, kimliği ve içsel dinamikleri üzerinden dış politikayı anlamaya yönelik daha bütüncül ve çok katmanlı bir analiz çerçevesi geliştirmiştir (Çakırca, 2021, s. 234).

Uluslararası sistemde tarih boyunca devletler, güç olgusunu merkeze alarak çeşitli stratejiler geliştirmiş; bu doğrultuda kimi zaman savaflara katılmış, bu savaflardan zaferle ya da mağlubiyetle ayrılmışlardır (Altunsuyu, 2025, s. 48). Hans Morgenthau, uluslararası politikanın temel dinamiğini güç arayışı ve güç mücadelesi olarak tanımlamış; ulusal çıkar kavramını da güç ekseninde açıklayarak realizmin kuramsal çerçevesinde gücü merkezî bir konuma yerleştirmiştir (akt. Özdemir, 2008, s. 116). Kenneth Waltz, çağdaş realist kuramın önde gelen isimlerinden biri olarak değerlendirilse de klasik realizm geleneği içinde doğrudan yer almaz. Zira Waltz, realizme yapısal bir boyut kazandırarak neorealizmin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Klasik realistlerin uluslararası yapıyı anarşik olarak tanımlamasını paylaşmakla birlikte, Waltz bu anarşik yapıya farklı bir anlam yükler. Ona göre, uluslararası sistemin yapısı yalnızca anarşik olmakla kalmaz; aynı zamanda devlet davranışlarını şekillendiren ve sınırlayan temel bir unsurdur. Bu çerçevede, siyasal rejimleri ya da ideolojik yönelimleri farklılık gösteren devletler, benzer uluslararası koşullarda benzer davranış kalıpları sergileyebilirler. Ayrıca Waltz, klasik realistlerden farklı olarak güç kavramını başlıca bir “amaç”tan ziyade, sistemde hayatta kalmak ve güvenlik sağlamak için kullanılan bir “araç” olarak konumlandırır. (akt. Keyik & Erol, 2019, s. 13) Neorealist kurama göre güç, devletlerin güvenliklerini temin etmeleri, uluslararası sistemde etkili biçimde hareket edebilmeleri, baskı koşullarında stratejik manevra alanları oluşturabilmeleri, egemenliklerini sürdürebilmeleri, çıkarlarını koruyup genişletebilmeleri ve potansiyel tehditleri caydırabilmeleri açısından merkezi bir öneme sahiptir (Tokatlı, 2022, s. 126).

Neoklasik realizm, klasik ve yapısalcı realizmin ardından realist kuram geleneği içinde üçüncü bir yaklaşım olarak uluslararası ilişkiler disiplinine entegre olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde sistem düzeyli açıklamaların yetersiz kalması, devletin iç yapısını, karar alıcı aktörleri ve stratejik kültürü merkeze alan bu yaklaşımı öne çıkarmıştır (Ertoyl, 2019, s. 13). Neorealizmin dış politika davranışlarını yalnızca güç ve güç dengesiyle açıklama çabası, artan aktör çeşitliliği karşısında eleştirilmiş; bu da içsel değişkenleri dikkate alan teorik açılımlara ihtiyaç doğurmuştur. Nitekim J. W. Taliaferro, S. E. Lobell ve N. M. Ripsman’ın (2009, s. 2) bir örnekle açıkladıkları gibi, ne yalnızca sistem düzeyine odaklanan neorealist güç dengesi teorisi ne de dış politikayı iç dinamiklerle açıklayan Innenpolitik yaklaşımlar, 1990’larda büyük bir rakip güç yokken ve içerde “barış temettüsü” baskısı varken bile, Bush ve Clinton yönetimlerinin neden Avrupa ve Doğu Asya’daki nüfuzunu koruma ve genişletme politikası izlediğini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu örnek, dış politika analizinde hem sistemsel hem de içsel unsurları birlikte ele alan gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Neoklasik realizm, dış politikanın belirleyicisi olarak yalnızca sistemik güce değil, lider algıları, iç kurumsal yapı ve toplumsal dinamikler gibi ara değişkenlere de vurgu yapar. Fareed Zakaria’nın “devletlerden çok devlet adamları” vurgusu bu yaklaşımın merkezindedir. Gideon Rose’un sistematikleştirdiği bu teori, klasik realizmin varsayımlarını güncelleyerek hem iç hem dış değişkenleri kapsayan çok katmanlı bir analiz çerçevesi sunmaktadır (Yeltin, 2019, s. 13). Neoklasik realizm kavramını literatürde ilk kez sistematik biçimde kullanan Gideon Rose (1998), bu kuramın kendisinden önce bazı realist yazarların çalışmaları içinde örtük biçimde yer aldığını belirtmektedir. Rose’a göre Thomas Christensen (1996), William Wohlforth (1993), Fareed Zakaria (1998) ve Randall Schweller (1998) gibi isimler, dış politika analizlerinde yapısal realizmin temel varsayımlarından ayrılarak, devletlerin dış politika kararlarını sadece sistemik güç

dağılımına indirgememiş; aynı zamanda lider algıları, ideolojik yönelimler ve kurumsal kapasite gibi birim düzeyindeki unsurları da analizlerine dahil etmişlerdir (Kiraz, 2018, s. 421-422). Kısacası, neoklasik realizm devlet davranışlarını anlamada hem uluslararası sistemin baskılarını hem de devletin içsel dinamiklerini birlikte ele alarak daha bütüncül ve esnek bir dış politika analizine olanak tanımaktadır.

Neoklasik realizm, devletlerin dış politika davranışlarını açıklarken sistem düzeyindeki güç dağılımının ötesine geçerek, bu etkinin devletin içsel yapısı aracılığıyla nasıl filtrelendiğini analiz eder. Neoklasik realizme göre bir ülkenin dış politikası, öncelikle uluslararası sistemdeki konumu ve göreceli maddi gücüyle şekillenir; bu yönüyle realisttir. Ancak bu etki doğrudan değil, devlet düzeyindeki aracı değişkenler üzerinden dolaylı ve karmaşık biçimde gerçekleşir. Bu nedenle liderlerin göreceli güç algıları, dış politika kararlarında maddi kapasiteden daha belirleyici olabilir. Aynı şekilde, devletin iç yapısı ve kurumsal kapasitesi de liderlerin kaynakları nasıl kullanacağını etkiler. Benzer güç düzeyine sahip devletlerin farklı davranışlar sergilemesi, içsel faktörlerin önemini ortaya koyar. Sistemik baskılar genel yönelimleri etkileyebilir, ancak belirli tercihleri doğrudan belirlemez (Rose, 1998, s. 144-147). Bu nedenle neoklasik realistler, dış politika analizinde hem yapısal koşulları hem de içsel bağlamları birlikte değerlendirme gerekliliğine vurgu yapar.

Rose, dış politika analizine dair literatürdeki yaklaşımları sınıflandırırken dört temel dış politika teorisinden söz eder. İlk kategori olan Innenpolitik teorileri, bir devletin dış politikasının iç siyasi, ekonomik veya ideolojik dinamiklerce şekillendiğini ileri sürer. Bu yaklaşıma göre dış politika, ulusal karakter, siyasi rejim türü ya da sınıf yapıları gibi içsel faktörlerin bir ürünüdür. Ancak benzer iç yapılara sahip devletlerin farklı dış politika davranışları sergileyebilmesi, bu yaklaşımın açıklama gücünü sınırlamaktadır. İkinci ve üçüncü yaklaşımlar ise uluslararası sistemin belirleyiciliğini esas alan saldırgan (offensive) realizm ve savunmacı (defensive) realizm teorileridir. Her iki teori de devletlerin güvenlik arayışıyla hareket ettiğini varsayar; ancak saldırgan realizm anarşinin güvensiz doğasına vurgu yaparken, savunmacı realizm çoğu durumda güvenliğin ulaşılabilir olduğunu savunur. Bu iki sistemik teori de devletler arasındaki farklılıkları göz ardı ettikleri veya ikincil değişkenlerle açıklamaya çalıştıkları ölçüde sınırlı kalmaktadır (Rose, 1998, s. 147-148).

Rose, dördüncü yaklaşım olan neoklasik realizmi bu teorik tartışmalara cevap niteliğinde geliştirmiştir. Neoklasik realizme göre dış politikanın temel belirleyicisi devletin uluslararası sistemdeki göreceli maddi güç kapasitesidir. Ancak bu güç kapasitesinin dış politikaya nasıl yansıdığı doğrudan değil, dolaylıdır; sistemden gelen baskılar, devletin içindeki aracı değişkenler (lider algıları, kurumlar, toplumsal kısıtlar) üzerinden süzülerek davranışa dönüşür. Bu nedenle, dış politikanın kapsamı ve yönü yalnızca sistemsel baskılarla değil, bu baskıların devlet içindeki algılanış biçimiyle de şekillenir. Neoklasik realizm, böylece hem yapısal (sistemik) hem de birim düzeyindeki (içsel) faktörleri dikkate alarak dış politika davranışını çok katmanlı şekilde analiz etmeyi amaçlar. Devletlerin liderleri, sistemsel dinamiklerin sunduğu fırsatları ve tehditleri tam olarak göremeyebilir; bu da dış politikanın sistemik beklentilerden sapmasına neden olabilir (Rose, 1998, s. 148-151).

Bu çerçevede Rose'un ortaya koyduğu dört dış politika teorisi, uluslararası ilişkilerde devlet davranışlarını açıklamaya yönelik metodolojik bir harita sunar. Neoklasik realizm ise bu yaklaşımlar arasında en kapsayıcı olanıdır; çünkü hem realist bir şekilde güç dağılımını esas alır hem de klasik realizmin öngördüğü lider algısı ve iç yapı gibi değişkenleri kuramsallaştırarak yapısal baskıların siyasal süzgeçlerden nasıl geçtiğini analiz eder. Rose'un kendisi de bu kuramı geliştirirken Christensen, Zakaria, Schweller ve Wohlforth gibi yazarların çalışmalarından ilham almış ve onların sistemik analiz ile içsel değişkenleri birlikte kullandıkları örnekleri teorik bir bütünlük içinde sunmuştur. Böylece neoklasik realizm, dış politikayı sadece uluslararası yapıdan

değil, karar alıcıların dünyayı nasıl algıladıkları ve kaynakları nasıl mobilize ettikleri bağlamında da inceleyerek, dış politika analizine hem kavramsal hem de ampirik düzeyde güçlü bir katkı sunmuştur (Rose,1998, s. 151-155).

Tablo 1: Dış Politika Teorileri Karşılaştırma Tablosu

	Teori	Temel Varsayım	Bağımsız Değişken	Güç Yorumu
1	Innnepolitik	Dış politika iç politikadan türetilir.	İç politik aktörler, ideoloji, rejim türü	İç kaynakların dış politikaya etkisi esastır.
2	Saldırgan Realizm	Devletler güvenlik kıtlığı nedeniyle saldırgandır.	Uluslararası sistemdeki anarşi ve güç dağılımı	Güç kazanımı hayatta kalmanın anahtarıdır.
3	Savunmacı Realizm	Devletler güvenliğe ulaşabilir; dengeleme tercih edilir.	Uluslararası sistemdeki güvenlik fırsatları/tehditler	Güç dengeleme ve caydırıcılık yoluyla yönetilir.
4	Neoklasik Realizm	Görelî güç önemlidir; içsel değişkenlerle birlikte analiz edilir.	Görelî güç + lider algısı + iç kurumsal yapı	Güç algısı ve kullanımı aracı değişkenlerle şekillenir.

Kaynak: Yazar

Bu kuramsal yaklaşımdan hareketle, özellikle otoriter rejimlerde karar alma süreçlerinin analizinde lider algıları, siyasi iktidarın korunmasına yönelik motivasyonlar ve içsel meşruiyet hesapları gibi birim düzeyindeki faktörlerin önemi belirginleşmektedir. Şimdi ise bu çok katmanlı süreci açıklayan modeller ele almamız, çalışmanın bütünlüğü açısından elzemdir. Neoklasik realizmin dış politika davranışlarına dair sunduğu açıklayıcı modeller, sadece uluslararası sistemin yapısal baskılarını değil, bu baskıların nasıl algılandığını ve içsel siyasi dinamiklerle nasıl işlendiğini de dikkate alır. Bu bağlamda Balkan Devlen ve Özgür Özdamar (2009, s. 145-147), lider algıları ve iç politika faktörlerinin kriz dönemlerinde dış politika kararlarını nasıl şekillendirdiğini vurgulayan bütüncül bir model sunar. Onlara göre, liderin uluslararası sistemi nasıl algıladığı, karşı tarafın doğasına dair inançları ve siyasi iktidarını sürdürme yönündeki hesapları, sistemik teşviklerin dış politikaya nasıl yansıtacağını belirler. Bu modelde dış politika kararları, yalnızca görelî güç dengelerine değil; aynı zamanda liderin “operasyonel kodu”, büyük grup kimliğiyle ilişkili motivasyonlar ve iç siyasi tabanının beklentileri doğrultusunda şekillenir. Özellikle kriz anlarında bilgi eksikliği ve zamansal baskı altında karar alma süreci, liderlerin önceden sahip oldukları inançlara daha fazla tutunmalarına neden olur. Bu nedenle, Devlen ve Özdamar’a göre, kriz davranışlarının analizinde hem sistemik değişkenler hem de birim düzeyindeki aracı değişkenler –özellikle liderlik psikolojisi ve iç politika baskıları– birlikte ele alınmalıdır.

Otoriter rejimlerde liderlerin dış politika krizlerine yönelik tutumları, sistemsel baskılar kadar içsel siyasi dinamikler tarafından da şekillendirilir. Bueno de Mesquita (2003) ve Sherman (1998) tarafından geliştirilen kuramsal çerçeveye göre, otokratik liderler kriz anlarında daha yüksek risk toleransına sahip olabilirler; çünkü başarısızlık otomatik olarak görevden alınma sonucunu doğurmaz. Bu liderler için önemli olan, savaşın sonunda dışsal bir aktör tarafından devrilmemek ya da içerde bir darbe veya halk isyanı yaşamamaktır. Ancak, rejimin iç politikadaki destek tabanı kırılırsa, liderin yüksek maliyetli askeri girişimlerde bulunma isteği azalabilir. Aksine, bazı durumlarda çatışma, liderin meşruiyetini ve iktidarını pekiştirmek için stratejik bir araç hâline gelebilir. Bu nedenle, bir liderin kriz anındaki davranışı üç temel faktör etrafında değerlendirilmelidir: liderin uluslararası sistemi nasıl algıladığı (çatışmacı mı, işbirlikçi mi), krizin büyük grup kimliğiyle olan ilişkisi ve bu kimliğin iç meşruiyet üzerindeki etkisi ve son olarak çatışmanın kazanan koalisyon açısından beklenen siyasi ve ekonomik maliyeti. Bu sorulara verilecek yanıtlar, özellikle otoriter rejimlerde dış politika kararlarının hangi koşullar altında daha saldırgan veya daha uzlaşmacı şekillendiğini anlamada önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır (Devlen & Özdamar, 2009, s. 148-149).

Benzer biçimde, neoklasik realizmin iç değişkenlere atfettiği rolü daha ileri taşıyan bir diğer yaklaşım da Randall Schweller'in (2004) *underbalancing*² teorisidir. Schweller, devletlerin uluslararası tehditlere karşı her zaman rasyonel ve dengeli tepkiler vermediğini, bu durumun sıklıkla iç siyasi faktörlere bağlı olduğunu savunur. Ona göre dengeleme davranışı, yalnızca sistemik tehditlerin varlığıyla açıklanamaz; bunun gerçekleşebilmesi için elitler arası uyum, toplumsal destek ve hükümetin kurumsal istikrarı gibi içsel faktörlerin belirli bir eşğin üzerinde olması gerekir. Aksi durumda, devletler hareketsiz kalabilir ve tehditlere karşı etkisiz kalabilirler. Bu çerçevede Schweller, devlet kapasitesini yalnızca askeri ve ekonomik güçle değil, iç politik istikrarla birlikte tanımlar. Ancak ideolojiyi de açıklayıcı değişken olarak dâhil etmesi, yapısal realizmin temel varsayımlarının dışına çıkarak, analizini daha bütüncül bir noktaya taşır. Bu yönüyle Schweller'in yaklaşımı, özellikle otoriter rejimlerde dış politika davranışlarının sadece sistemik baskılarla değil, liderlik yapıları ve iç siyasal dengelerle birlikte şekillendiğini vurgulayan neoklasik realist çerçeveye güçlü bir kuramsal uyum içerisinde (Kozub-Karkut 2019, s. 210).

Neoklasik realizm, uluslararası sistemin baskılarını iç politika değişkenleriyle harmanlayan bir dış politika teorisi olarak son yıllarda önemli ilgi görse de bu yaklaşım eleştirilerden muaf değildir. Bu yüzden çalışmanın bu bölümünde neoklasik realizm eleştirilerine odaklanmak konu bütünlüğü açısından önemlidir. Kevin Narizny, neoklasik realizmin teorik olarak “özünde kusurlu” olduğunu savunur; zira bu yaklaşım ne sistemik ne de içsel değişkenlere nedensel öncelik tanıyarak tutarlı bir teorik zemin oluşturmamaktadır (Narizny, 2017). Narizny'ye göre, neoklasik realistler, sistem ve iç politika düzeyleri arasında geçişi açıklarken keyfî ve doğrulanamaz varsayımlara başvurmakta, bu da paradigmanın bilimsel tutarlılığını zedelemektedir. Taliaferro, Lobell ve Ripsman gibi savunucular ise, realizmin “devletlerin güvenlik arayışı” ortak paydasını esas aldığını, ancak devletlerin aynı zamanda çeşitli önceliklere ve stratejik tercihlere de sahip olabileceğini ileri sürerek bu eleştirilere yanıt vermeye çalışırlar (Taliaferro vd., 2018, s. 197). Ne var ki, Narizny, bu savunuların kendisiyle çeliştiğini ve “güvenliğe öncelik” iddiasıyla “devletler farklı çıkar ve tercihlere sahiptir” argümanlarının aynı anda savunulamayacağını belirtir. Ona göre, neoklasik realizm, sistem düzeyli açıklamalara açıklık kazandırmak yerine, kavramsal belirsizlik yaratmakta ve karşılaştırmalı ampirik analizleri zorlaştırmaktadır (Narizny, 2018, s. 200–202).

Neoklasik realizm, sistem düzeyindeki güç dağılımının devlet davranışları üzerindeki etkisini kabul etmekle birlikte, bu etkilerin içsel faktörler aracılığıyla işlediğini öne sürerek teorik kapsamını genişletmektedir. Ancak bu genişleme, beraberinde bir dizi eleştiriyi de doğurmuştur. Öncelikle, gücü merkezi bir değişken olarak konumlandırmaya devam etmesi, sosyal süreçlerin (örneğin ideoloji, kimlik ve normların) dönüştürücü etkilerini arka plana itmekte ve bu yönüyle normatif ya da sosyolojik açıklamalara kapalı kalmaktadır. Devlet merkezli yaklaşımı, kamuoyu, bürokrasi ve sivil aktörlerin dış politika üzerindeki etkilerini ikincil önemde görerek, bu unsurları yalnızca liderin kararlarını şekillendiren dolaylı araçlar olarak konumlandırmaktadır. Bu yaklaşım, teorinin esnekliğini artırsa da realizmin içsel tutarlılığı açısından bir kırılma yaratmakta ve onu liberal ya da inşacı yaklaşımlara fazlasıyla yakınlığıyla gerekçesiyle eleştirilmektedir. Ayrıca, devlet davranışlarını açıklamak için başvurulan lider algısı, kimlik kaygısı veya içsel koalisyon dengeleri gibi aracı değişkenlerin çoğu zaman soyut, belirsiz ve ölçülmesi güç nitelikte olması, teorinin ampirik olarak test edilebilirliğini sınırlandırmakta; bu da neoklasik realizmi güçlü bir dış

² Schweller'in *underbalancing* teorisi, devletlerin tehditlere verdiği tepkilerin yalnızca sistemik baskılarla değil, içsel siyasal yapılarla da belirlendiğini öne sürer. Özellikle elitler arası parçalanma, toplumsal bölünme ve rejim kırılganlığı gibi faktörler, tehdit algısının ortaklaşmasını ve politika üretimini engelleyerek dengeleme davranışını imkânsızlaştırabilir. Schweller'e göre bir devletin dış tehditlere yanıt verme kapasitesi, yalnızca göreceli güç değişimleriyle değil, aynı zamanda karar alıcı elitlerin tehdit algısı konusunda uzlaşşı sağlayıp sağlamamasıyla açıklanabilir. Bu bağlamda, Britanya ve Fransa'nın 1930'larda Nazi Almanyası karşısında sergilediği etkisiz dış politika örnekleri, elit parçalanması ve toplumsal mobilizasyon eksikliği üzerinden açıklanır. Bkz: Schweller, R. L. (2004). *Unanswered threats: A neoclassical realist theory of underbalancing*. International Security, 29(2), 159–201.

politika açıklama aracı olmaktan çok, sezgisel bir çerçeveye indirgemektedir (Yılmaz, 2015, s. 14-15).

Sonuç olarak, neoklasik realizm, realizmin sistem merkezli açıklama biçimi ile devlet içi dinamikleri sentezleyerek dış politika analizine çok katmanlı bir yaklaşım sunar. Klasik realizmin lider odaklılığı ve yapısalcı realizmin sistemik determinizmi arasında konumlanan bu kuram hem uluslararası güç dağılımını hem de lider algıları, kurumsal kapasite ve iç politik dengeler gibi aracı değişkenleri dikkate alarak daha esnek ve bağlama duyarlı analizler yapılmasına olanak tanır. Otoriter rejimlerde karar alma süreçlerine dair modeller, liderin psikolojik özelliklerini ve meşruiyet kaygılarını ön plana çıkarırken, Schweller gibi yazarlar iç istikrarın dengeleme davranışları üzerindeki etkisine dikkat çeker. Tüm bu yaklaşımlar, dış politika kararlarının yalnızca sistemik baskılara indirgenemeyeceğini ortaya koyar. Bununla birlikte, neoklasik realizmin genişleyen açıklama alanı, onu hem metodolojik tutarlılık hem de teorik ayırt edicilik açısından eleştirilere açık hâle getirmektedir. Aracı değişkenlerin ölçülebilirliğine dair belirsizlikler, teorinin bilimsel test edilebilirliğini sınırlamakta ve realizmin özgün paradigması içinde yerini tartışmalı hâle getirmektedir. Buna rağmen, neoklasik realizm, disiplin içindeki açıklayıcı boşlukları doldurma çabasıyla hem teorik hem ampirik katkılar sunarak, özellikle devlet davranışlarını anlamada vazgeçilmez bir çerçeve olma iddiasını sürdürmektedir.

2. Neoklasik Realist Çerçevede BAE'nin İran'a Yönelik Dış Politikası

2.1. Sistemik Faktörler: İran'ın Bölgesel Gücü ve BAE'nin Güvenlik Algısı

Birleşik Arap Emirlikleri'nin İran'a yönelik dış politikasını anlamak için öncelikle uluslararası sistem düzeyindeki gelişmeleri dikkate almak gerekmektedir. Neorealist yaklaşıma göre devletlerin dış politika davranışları, uluslararası sistemdeki güç dağılımı ve güvenlik tehdidi algıları tarafından belirlenir. Bu çerçevede İran, özellikle 2000'li yıllardan itibaren bölgesel nüfuzunu artıran, vekil aktörler aracılığıyla Orta Doğu'daki birçok çatışmada belirleyici hâle gelen ve nükleer programıyla Batı dünyasıyla gerilimi tırmandıran bir aktör olarak öne çıkmıştır. Yemen'de Husiler aracılığıyla Suudi Arabistan ve BAE'ye doğrudan tehdit oluşturmaları, Irak, Lübnan ve Suriye'deki etkisiyle "Şii Hilali" stratejisini uygulamaya çalışması ve Körfez'deki askeri kapasitesini geliştirmesi, BAE'nin tehdit algısını besleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır (Juneau, 2020). Bu koşullar altında, BAE'nin İran'a karşı artan sert tutumu, uluslararası sistemdeki güç dengesi çerçevesinde rasyonel bir güvenlik refleksi olarak yorumlanabilir. Ancak bu açıklama tek başına yeterli değildir; çünkü sistemik düzeyde benzer baskılara maruz kalan diğer Körfez ülkeleri aynı derecede saldırgan bir dış politika izlememektedir. Bu durum, sistemik faktörlerin belirleyici olmakla birlikte, içsel değişkenlerle birlikte ele alınmadığında dış politika davranışlarını eksik açıkladığını göstermektedir.

İlk olarak, BAE ile İran arasındaki ilişkilerde uzun süredir süregelen gerilim noktalarından biri, Hürmüz Boğazı'na yakın konumda bulunan Abu Musa, Büyük Tunb ve Küçük Tunb adaları üzerindeki egemenlik ihtilafıdır. 1971 yılında, BAE'nin kuruluş sürecinde İran'ın bu adaları işgal etmesiyle başlayan anlaşmazlık, yalnızca iki ülke arasındaki ikili ilişkileri değil, aynı zamanda Körfez güvenlik mimarisini de derinden etkilemiştir. BAE, bu adalar üzerindeki egemenlik iddiasını uluslararası hukuk zemininde sürdürürken, İran statükonun devamından yana bir tutum takınmaktadır. Her iki taraf açısından da hassas bir denge gerektiren bu mesele, BAE'nin İran'ın doğrudan askeri tepkisini provoke etmeksizin egemenlik talebini gündemde tutmaya çalıştığı, İran'ın ise meselenin yeniden uluslararası tartışmaya açılmasını istemediği bir istikrar arayışını yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu ihtilaf, küçük bir şehir devletleri konfederasyonu ile bölgesel bir güç arasında süregelen jeopolitik gerilimin sembolü hâline gelmiştir (Al Nahyan, 2013). Bu bağlamda konuya yalnızca sistemik bir perspektiften bakıldığında, adalar ihtilafı, anarşik uluslararası yapıda devletlerin güvenliklerini maksimize etme ve stratejik üstünlük kurma çabasının bir yansımasıdır. İran, Körfez'deki güç projeksiyonunu pekiştirmek için bu adaları

kontrol altında tutarken, BAE bu durumu bölgesel dengeye tehdit olarak görmekte ve statükonun kendi aleyhine kalıcılaşmasını engellemeye çalışmaktadır.

İkinci bir sistematik faktör ise İran İslam Cumhuriyeti'nin sahip olduğu Şii nüfus yoğunluğu ve İslami rejimiyle dünya Şiiliğinin merkezi konumunda olmasıdır. İran'dan Lübnan'a kadar uzanan ve çeşitli kaynaklarda "Şii Hilali" olarak adlandırılan bu coğrafi kuşak, yalnızca mezhepsel bir birlikteliği değil; aynı zamanda bölgesel bir jeopolitik etki alanını da temsil etmektedir. Bu bağlamda, İran'ın Şii topluluklar üzerindeki etkisi, sadece dini liderlik değil, aynı zamanda siyasi mobilizasyon açısından da önem taşımaktadır. Birleşik Arap Emirlikleri gibi Körfez monarşileri açısından bu durum, mezhepsel bir mesele olmanın ötesinde doğrudan ulusal güvenliği ilgilendiren bir tehdit olarak algılanmaktadır. Zira İran'ın, Körfez bölgesinde yaşayan Şii azınlıklar üzerinden dolaylı etki kurma kapasitesi, BAE'nin iç istikrarını zayıflatma potansiyeline sahiptir. Özellikle Yemen, Bahreyn ve Suudi Arabistan'daki Şii hareketliliğiyle birlikte değerlendirildiğinde, İran'ın bu coğrafi ve mezhepsel etki hattı, BAE'nin İran'a karşı proaktif bir güvenlik stratejisi izlemesinde belirleyici rol oynamaktadır (Moradi Kalardeh vd., 2023, s. 1712-1713).

BAE İran'a yönelik tehdit algısını şekillendiren en önemli unsurlardan bir diğeri, bölgesel düzeyde yaşanan güç rekabetinin doğasıdır. 2011 Arap Baharı süreci, bu rekabetin daha da keskinleşmesine neden olmuş ve İran'ın bölgedeki nüfuzunun artacağı yönündeki kaygıları derinleştirmiştir. Bahreyn'deki Şii ağırlıklı protestoların İran destekli olduğu yönündeki kanaat, Körfez monarşilerinde ortak bir güvenlik refleksi doğurmuş; Suudi Arabistan liderliğindeki Körfez İşbirliği Konseyi'nin askeri müdahalesi bu sistemik tehdidin bertarafına yönelik kolektif bir tepki olarak okunmuştur. BAE'nin bu müdahaleyi desteklemesi, yalnızca Bahreyn'deki statükoyu koruma amacına değil, aynı zamanda İran'ın Körfez'deki etkisini sınırlama arzusunun dayanağıdır. Benzer şekilde Suriye iç savaşında Esad rejimine karşı muhalif gruplara verilen siyasi ve mali destek, İran'ın Bağdat-Şam-Beyrut hattında kurmaya çalıştığı stratejik derinliğe karşı bir dengeleme hamlesi olarak değerlendirilmelidir (Musleh & Shafaq, 2024, s. 292-293). Neoklasik realizmin sistemik düzeyde öngördüğü bu tür dengeleme davranışları, görece güç dağılımı ve tehdit algısının dış politikayı yönlendirdiği durumlara klasik bir örnek sunar. İran'ın vekil aktörler aracılığıyla bölgede artan etkisi, BAE'yi yalnızca içsel değil aynı zamanda sistemik baskılar doğrultusunda da İran karşıtı bir pozisyon almaya itmiştir. Böylece BAE'nin Esad karşıtı tutumu, bir mezhep veya ideoloji rekabetinden öte, İran'ın bölgede artan stratejik kapasitesine karşı sistemik düzeyde verilen rasyonel bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır.

İran'ın nükleer faaliyetleri, özellikle 2000'li yıllardan itibaren hem Batı dünyasında hem de Körfez monarşilerinde ciddi bir tehdit algısına yol açmıştır. Birleşik Arap Emirlikleri, bu tehdidi yalnızca potansiyel bir nükleer silahlanma riski olarak değil, aynı zamanda bölgesel güç dengelerini kökten sarsacak bir gelişme olarak değerlendirmiştir. 2010 yılında BAE'nin Washington Büyükelçisi Yusuf el-Uteybe'nin, İran'ın nükleer programını ülkesine yönelik "en büyük tehdit" olarak tanımlaması, bu algının ciddiyetini ortaya koymuştur. İran'ın bu yöndeki ilerlemesini durdurmak için ABD'nin gerekirse askeri güç kullanmasını savunması, BAE'nin ne denli tehdit hissettiğinin açık göstergesidir. Bu bağlamda BAE, yalnızca diplomatik baskı ile yetinmemiş; 2018 yılında başlattığı Barakah Nükleer Santrali projesiyle kendi nükleer kapasitesini enerji temelli de olsa geliştirmeye yönelmiştir. Böylece İran'ın teknolojik ve stratejik kazanımlarına paralel bir pozisyon almayı hedeflemiştir. Sistemin anarşik yapısında, görece güç dengelerinin her aktör için hayati önemde olması, BAE'nin bu adımlarını anlamlı kılmaktadır (Musleh & Shafaq, 2024, s. 298-299). Neoklasik realizmin sistemik düzeyde öne çıkardığı güvenlik ikilemi çerçevesinde bakıldığında, İran'ın nükleer kapasitesinin artışı, Körfez'deki küçük devletleri statükoyu bozucu gelişmelere karşı tedbir almaya zorlamaktadır. BAE'nin bu çabası, hem İran'a karşı bir dengeleme stratejisi hem de bölgesel rekabetin doğasında var olan güç boşluklarını doldurmaya dönük sistemik bir refleks olarak okunmalıdır.

Son dönemde İran'ın nükleer faaliyetlerine dair önerdiği “bölgesel konsorsiyum” modeli, Tahran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerini meşrulaştırma ve bölgesel düzeyde kabul görme stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. İran, Suudi Arabistan ve BAE gibi Körfez ülkelerini bu sürece dahil ederek hem teknolojik kapasitesini şeffaflık çerçevesinde sürdürmeyi hem de nükleer programını sivil bir çerçevede yeniden tanımlamayı hedeflemektedir. Bu girişim, uluslararası düzeyde artan baskılarla birlikte Tahran'ın diplomatik manevra alanını genişletme çabasını yansıtmaktadır. Öte yandan, BAE'nin bu öneriye doğrudan angaje olmaktan kaçınması ve yalnızca sivil nükleer enerji üretimiyle sınırlı kalması, Abu Dabi'nin İran'a yönelik kuşkulu tutumunun ve güvenlik endişesinin sürdüğünü göstermektedir. Nitekim Barakah Nükleer Santrali'nin tamamlanmasıyla enerji alanında özerklik kazanan BAE, buna karşın uranyum zenginleştirme faaliyetinden bilinçli şekilde uzak durmaktadır. Bu tercihler, BAE'nin İran'ın nükleer programına yönelik mesafeli ve dengeleyici tavrının sürdüğünü göstermektedir. Bu tablo, bölgesel güç mücadelesinin yalnızca askeri veya ideolojik değil, aynı zamanda teknolojik ve diplomatik boyutlarla da sürdüğünü ortaya koymaktadır. Neoklasik realizmin sistemik düzeyde vurguladığı güç dengesi mantığı çerçevesinde değerlendirildiğinde, İran'ın nükleer kapasitesindeki artış, Körfez ülkelerini hem askeri hem de diplomatik düzlemde savunma odaklı pozisyon almaya yöneltmiştir. Tahran'ın bölgesel düzeyde meşruiyet arayışı ile BAE'nin statükocu ve temkinli duruşu, bu sistemik rekabetin bölgesel ittifaklar ve karşılıklı şüpheler temelinde şekillendiğini açıkça göstermektedir (Wintour, 2025).

Bunun yanında, ABD, BAE'yi hem stratejik bir müttefik hem de bölgesel vekil güç olarak konumlandırarak İran'a yönelik baskı politikalarının uygulanmasında merkezi bir ortak olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda, ABD ve BAE, İran'ın bölgesel etkisini sınırlandırmak amacıyla diplomatik, ekonomik, askeri ve ideolojik araçları eşgüdümlü şekilde kullanarak çok katmanlı bir kuşatma stratejisi geliştirmiştir. Ardakani'ye bu stratejileri şunlardır:

ABD ve BAE, İran'ın bölgesel etkisini kırmak için “İranofobi” stratejisini öne çıkarmaktadır. Özellikle Trump döneminde yapılan zirveler ve diplomatik etkinlikler, İran'ı tehdit olarak sunarak bölgesel ve küresel düzeyde meşruiyetini zedelemeye yönelmiştir. Bu yaklaşım, İran'ın bölgedeki güç projeksiyonunu sınırlandırmak için uluslararası kamuoyunu etkilemeye çalışmaktadır (Abedi Ardakani, 2020, s. 392).

İran'ın dış ticaretinde kilit rol oynayan BAE, ABD'nin baskısıyla bankacılık ve ticari ilişkilerini sınırlandırarak ekonomik yaptırımların etkinliğini artırmıştır. Bu süreç, İran'ın döviz transfer kapasitesini daraltmış ve iç ekonomik krizleri derinleştirmiştir. ABD Hazine Bakanlığı ile koordineli çalışan BAE kurumları, İran'ın küresel finansal sistemden dışlanmasına katkı sağlamıştır (Abedi Ardakani, 2020, s. 393).

ABD ve BAE, Cebel Ali ve Al-Dhafra gibi üsler üzerinden askeri iş birliğini güçlendirerek İran'a karşı caydırıcılığı artırmayı hedeflemektedir. Silah satışları ve ortak tatbikatlar bu stratejinin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca, BAE'nin savunma harcamalarını İran karşıtı operasyonlara yönlendirmesi dikkat çekicidir (Abedi Ardakani, 2020, s. 393).

İran'a yönelik tehdit algısı, BAE-İsrail ilişkilerinin normalleşmesini hızlandırmıştır. Ortak askeri tatbikatlar ve diplomatik girişimler, İran karşıtı cepheyi kurumsallaştırmıştır. ABD'nin yönlendirdiği bu süreçte “Yüzyılın Anlaşması” gibi inisiyatifler üzerinden İran dışlanmaya çalışılmaktadır (Abedi Ardakani, 2020, s. 393-394).

İran, Suriye ve Yemen gibi önemli krizlerde düzenlenen uluslararası zirvelere kasıtlı olarak davet edilmemektedir. Bu strateji, İran'ı diplomatik yalnızlığa iterek bölgesel düzen kurma çabalarından dışlamak amacını taşır. Arap ülkeleri, ABD'nin belirlediği çerçevede İran'la ilişki kurma koşulları dayatmaktadır (Abedi Ardakani, 2020, s. 394-395).

BAE, Suriye'deki Esad rejimine yönelik tutumunu değiştirerek yönelik pozisyonunu değiştirerek, İran'ın etkinliğini sınırlama stratejisi geliştirmiştir. İran'ın altyapı ve liman projeleri ABD ve BAE'yi rahatsız ederken, yeniden inşa sürecine şartlı destek politikaları uygulanmaktadır. Irak'ta ise Şii etkisini kırmak için Sünni ve Kürt unsurlarla ittifaklar kurulmuş; ayrılıkçı hareketler desteklenmiştir (Abedi Ardakani, 2020, s. 395-396).

BAE, Yemen'de İran destekli Ensarullah'a karşı ayrılıkçı güçlere destek vererek stratejik boğazlarda kontrol sağlamaya çalışmaktadır. Bahreyn'de ise Şii muhalefeti bastırmak için ABD ve Suudi Arabistan ile birlikte askeri müdahale gerçekleştirilmiş, İran bağlantılı protestolar önlenmiştir (Abedi Ardakani, 2020, s. 397).

ABD ve BAE, İran'a karşı bölgesel kurumlar oluşturarak güvenlik iş birliklerini kurumsallaştırmaya çalışmıştır. Arap NATO'su, Birleşik Arap Ordusu ve Varşova Girişimi gibi çabalarla İran karşıtı cephe güçlendirilmiştir. İsrail ile yapılan gizli toplantılar, bu iş birliklerinin kapsamını daha da genişletmiştir (Abedi Ardakani, 2020, s. 398-399).

İran içerisindeki etnik ayrılıkçılara ve muhalif silahlı gruplara verilen destek, ABD-BAE stratejisinin istikrarsızlaştırma boyutunu göstermektedir. Bu çerçevede, İran karşıtı muhalefetin en bilinen örneklerinden biri olan Halkın Mücahitleri (MEK) örgütü, zaman zaman Körfez ülkeleri ve Batı tarafından rejime karşı bir baskı aracı olarak kullanılmıştır. Benzer şekilde, özellikle Huzistan bölgesindeki Ahvaz Arap ayrılıkçı grupları, İran'ın enerji kaynaklarının bulunduğu stratejik bölgede faaliyet göstererek Tahran'ın güvenlik önceliklerini zorlamaktadır. Bunun yanında, Selefi yapılar üzerinden Şii ideolojisine karşı alternatif bir dini-kültürel etki alanı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu politikalar, İran'ın iç güvenliğini zayıflatmayı, rejimin kaynaklarını içeride tüketmeye zorlamayı ve böylece bölgesel düzeydeki etkisini sınırlamayı hedeflemektedir. Neoklasik realizmin öngördüğü şekilde, bu girişimler yalnızca sistemik baskıların değil, aynı zamanda BAE'nin kendi rejim güvenliği kaygılarının da bir yansımasıdır (Abedi Ardakani, 2020, s. 399-400).

Neoklasik realizmin sistemik düzeydeki açıklayıcılığı çerçevesinde değerlendirildiğinde, BAE'nin İran'a yönelik dış politikasında uluslararası sistemin güç dağılımı, tehdit algısı ve güvenlik dinamikleri belirleyici rol oynamaktadır. İran'ın vekil aktörler üzerinden yürüttüğü yayılmacı stratejiler, nükleer programı, Şii eksenli nüfuz alanı ve adalar üzerindeki egemenlik ihtilafı gibi unsurlar, BAE'nin bölgesel güvenlik mimarisi açısından doğrudan bir tehdit olarak algılanmakta ve buna karşı ABD iş birliğiyle çok yönlü bir sınırlandırma stratejisi geliştirilmektedir. Ancak sistemik faktörler, BAE'nin İran'a karşı izlediği saldırgan ve proaktif tutumu anlamak için gerekli fakat yeterli değildir; zira benzer sistemsel baskılara maruz kalan diğer Körfez ülkelerinin daha temkinli ya da farklı yönelimler sergilemesi, içsel etkenlerin ve karar alıcıların algılarının da bu dış politika biçimlenişinde rol oynadığını göstermektedir. Bu nedenle, neoklasik realizmin önerdiği çok katmanlı analiz çerçevesiyle, bir sonraki aşamada BAE'nin iç politika dinamiklerinin, rejim yapısının ve liderlik algısının sistemik etkilerle nasıl etkileşime girdiği ele alınmalıdır.

2.2. İçsel Faktörler: BAE Elitlerinin Algısı ve Rejim Güvenliği Stratejileri

BAE'nin İran'a yönelik dış politikasında belirleyici rol oynayan dinamikler yalnızca uluslararası sistemdeki güç dengeleriyle sınırlı değildir; aynı zamanda ülke içindeki siyasal elitlerin tehdit algıları, rejim güvenliği endişeleri ve kimlik inşa süreçleri gibi içsel faktörler de bu politikaların şekillenmesinde merkezi bir yer tutmaktadır. Özellikle Muhammed bin Zayed liderliğindeki karar verici elitin İran'a dair algıları hem ideolojik hem de jeopolitik düzlemde şekillenmekte; bu algılar rejimin bekası ve toplumsal istikrarın korunması yönündeki stratejik önceliklerle birleşmektedir. Arap Baharı sonrasında bölgede yükselen halk hareketlerinin yarattığı rejimsel kırılganlık, İran'ın devrimci ideolojisiyle birleştiğinde BAE açısından yalnızca dışsal değil, aynı zamanda içsel bir tehdit formuna dönüşmüştür (Azodi & Cafiero, 2020). Bu çerçevede, BAE elitleri İran karşıtı söylemleri medya, eğitim, dış politika ve güvenlik yatırımları aracılığıyla kurumsallaştırarak, dış

tehdit algısını iç politik konsolidasyonun aracı hâline getirmiştir. Bu bölümde, söz konusu içsel faktörlerin BAE'nin İran'a yönelik politikalarındaki belirleyici rolü, neoklasik realizmin iç yapı-sistem etkileşimine dayanan açıklama gücüyle analiz edilecektir.

Neoklasik realizmin temel savlarından biri, dış politikada sistemik baskıların yanı sıra liderlerin tehdit algıları, tarihsel hafızaları ve psikolojik eğilimlerinin de belirleyici olduğudur. Bu çerçevede BAE Muhammed bin Zayed'in İran'a yönelik dış politik tutumu, yalnızca rasyonel güvenlik hesaplarıyla değil, aynı zamanda kişisel deneyim ve travmatik geçmişle şekillenmiştir. Muhammed bin Zayed'in İran'a yönelik tehdit algısının kökleri çocukluk dönemine kadar uzanmakta; 1971'de İran'ın Büyük Tunb, Küçük Tunb ve Ebu Musa adalarını işgal ettiği dönemde henüz 10 yaşında olan prens, Körfez'deki askeri müdahalelerin ilk elden tanığı olmuştur. Ayrıca 1980'lerde İran-Irak Savaşı sırasında Körfez ticaret yollarına yönelik saldırılar, İran füzesiyle BAE'ye ait bir petrol platformunun vurulması gibi olaylar da onun güvenlik algısında kalıcı izler bırakmıştır (Salisbury, 2020, s. 13-14). Bu tarihsel deneyimler sonucunda, Muhammed bin Zayed'in İran'ın saldırı potansiyeline karşı derin bir tehdit algısı geliştirdiği ve bu tehdidi yalnızca nükleer kapasiteyle değil, rejimin doğası ve devrimci söylemiyle birlikte değerlendirdiği belirtilmektedir.

Muhammed bin Zayed'in liderlik tarzı, güvenlik eksenli bir dünya görüşüne dayanmakta ve İran'ı hem dışsal hem de içsel tehdit olarak görmektedir. Veliaht prense göre, İran yalnızca sınır ötesinde değil, BAE içerisindeki İranlı ve Şii nüfus (yaklaşık %5-8) aracılığıyla da istikrarı tehdit edebilecek potansiyele sahiptir. Dubai gibi emirliklerin İran'la olan ekonomik bağlarının sessizce azaltılmaya çalışılması ve Şii toplulukların sadakatine yönelik şüpheler, bu içsel korkunun dış politika tercihlerini nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Muhammed bin Zayed'in söylemlerinde kamuoyu önünde İran karşıtı sert bir duruş öne çıksa da bazı diplomatik temaslarda daha temkinli ve pragmatik bir yaklaşım sergilediği, ABD veya İsrail'in İran'a olası saldırılarının doğrudan BAE'yi hedef hâline getireceği endişesini taşıdığı açıkça görülmektedir. Nitekim 2019 yılında İran ile gerilimin tırmandığı dönemde BAE'nin Tahran'a üst düzey heyetler göndermesi ve Süleymani suikastının ardından açık bir tırmandırma yerine gerilimi azaltma çağrısı yapması, bu liderlik algısının yalnızca tehdit odaklı değil, aynı zamanda stratejik dengeleme temelli bir içsel faktör olarak işlediğini ortaya koymaktadır (Salisbury, 2020, s. 14-15).

BAE'nin dış politika vizyonunda İran'ın yanında bir diğer ana tehdit Müslüman Kardeşler; iç güvenliği doğrudan etkileyen ideolojik aktörler olarak öne çıkmaktadır. Müslüman Kardeşler'in Mısır'da seçimle iktidara gelişi ve İslamcı yönetim modelini ihraç etme potansiyeli, BAE elitleri tarafından devletin seküler ve modernleşmeci karakterine yönelik doğrudan bir tehdit olarak algılanmıştır. Benzer biçimde, İran'ın "İslam devrimi" ideolojisini Körfez'e ihraç etme girişimleri, özellikle Şii azınlıklar üzerinden dolaylı nüfuz kurma kapasitesiyle birlikte değerlendirildiğinde, Emirlik elitleri açısından mezhepsel ve ideolojik güvenlik tehdidi hâline gelmiştir. Kapsamlı Ortak Eylem Planı'nın (JCPOA) imzalanması sonrasında Tahran'ın bölgedeki vekil unsurlarını daha da güçlendirmesi ve füze programına hız vermesi, BAE'de İran'a dair mevcut şüpheleri daha da pekiştirmiştir. (Al-Ketbi, 2018) Bu çerçevede, İran'ın bölgedeki siyasal İslamcı gruplarla olan bağları ve Şii milisler üzerindeki etkisi, BAE için yalnızca dışsal bir tehdit değil; aynı zamanda toplumsal istikrarı zedeleyebilecek içsel bir güvenlik riski olarak okunmaktadır. Bu nedenle BAE, rejim güvenliği perspektifiyle hem İran'a hem de İslamcı akımlara karşı eş zamanlı bir güvenlik stratejisi geliştirmektedir.

BAE'nin İran'a ve genel anlamda bölgesel İslamcı aktörlere karşı geliştirdiği dış politika davranışı, yalnızca jeopolitik rekabetten değil, aynı zamanda içsel güvenlik önceliklerinden de beslenmektedir. BAE, Suudi Arabistan gibi dinî meşruiyet üzerine kurulu bir siyasi yapıdan farklı olarak, laik yönelimi güçlü, din adamlarının siyaset üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu bir yönetim anlayışına sahiptir. 2014 yılında yapılan bir ankette halkın %72,6'sının din adamlarının hükümet

kararlarına müdahil olmaması gerektiğini belirtmesi, toplumun seküler yönelimine ve devletin radikal İslamcı tehditlere karşı içsel direncine işaret etmektedir. Bu içsel yapı, BAE'nin Müslüman Kardeşler'e yönelik kararlı tavrında da kendini göstermiştir; örgüt resmen terör listesine alınmış ve tüm şubeleri kapatılmıştır. Böylece BAE, içsel tehdit algısını dış politika tercihleriyle eş zamanlı biçimde yöneten bir iç-dış entegrasyonu ortaya koymuştur (Gold, 2020).

İran'daki rejim yanlısı aktörlerin, Körfez monarşilerini gayrimeşru rejimler olarak tanımlaması ve bu rejimlerin "çökmeye mahkûm" olduğunu ilan etmesi, yalnızca retorik bir meydan okuma değildir; aynı zamanda ideolojik bir yayılmacılık iması taşır. BAE açısından bu tür açıklamalar, rejim güvenliğiyle doğrudan bağlantılı içsel bir tehdit olarak kodlanmakta ve İran'ın dini ideolojisinin dış politikaya sızma kapasitesiyle ilişkilendirilmektedir. Özellikle dini meşruiyete dayanan Şii teolojisinin bölgesel bir kurtarıcı misyonla hareket etmesi, seküler ve teknokratik yönelime sahip BAE yönetiminde endişe yaratmaktadır. İranlı bir milletvekilinin "Mısır'dan Suriye'ye kadar Arap topraklarının bir zamanlar İran'a ait olduğu" şeklindeki ifadeleri, tarihsel hak iddiaları üzerinden bir tür revizyonist vizyonu yansıtmakta; bu da BAE gibi küçük Körfez ülkelerinde ulusal bütünlüğe ve egemenliğe yönelik algısal tehditleri artırmaktadır (Gold, 2020). Bu bağlamda, İran'daki dini ideolojik çevrelerin söylemleri, yalnızca dış politikayı değil, aynı zamanda BAE gibi rejim güvenliğini önceliklendiren ülkelerin iç politika reflekslerini de doğrudan etkilemektedir.

2011 Arap isyanları, BAE'nin içsel güvenlik endişelerini daha da artırmış ve İran'a yönelik tehdit algısını sertleştirmiştir. BAE karar alıcıları, bölgede yükselen halk hareketlerini yalnızca iç dinamiklerin değil, aynı zamanda İran'ın yayılmacı ve devrimci dış politikasının bir uzantısı olarak yorumlamıştır. Bu bağlamda, İran yalnızca sınır ötesi bir rakip değil, aynı zamanda BAE rejiminin iç istikrarı için de doğrudan bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. 2016 yılında Suudi Arabistan ile İran arasında yaşanan gerginliğin ardından, BAE'nin İran ile diplomatik ilişkileri düşürmesi ve sözlü saldırıların artması, bu güvenlik refleksinin somut bir dış politika sonucudur. Bu süreç, BAE'nin içsel rejim güvenliği endişeleriyle dış politikasını nasıl eş zamanlı yürüttüğünün önemli bir örneğidir. Ayrıca, BAE'nin İran'a karşı uyguladığı politikaların yalnızca diplomatik değil, aynı zamanda propagandaya ve kamuoyu yönlendirmesine dayalı psikolojik araçları da içerdiği görülmektedir. Uluslararası kuruluşlarda İran karşıtı girişimler yürütülmesi, medya aracılığıyla sistematik propaganda yapılması, Washington'daki BAE büyükelçiliği ve lobiler üzerinden İran karşıtı pozisyonların desteklenmesi, devlet düzeyinde organize edilmiş çok katmanlı bir stratejiyi yansıtmaktadır. Bu bağlamda BAE, yalnızca dış düşmanı sınırlandırmaya değil, aynı zamanda kendi toplumsal bütünlüğünü ve siyasal rejimini korumaya çalışmaktadır. İranlı öğretmenlere vize verilmemesi, ülkedeki İran vatandaşlarının taciz edilmesi gibi uygulamalar da ideolojik tehdit algısının etnik ve kültürel düzeye kadar indirgenerek iç güvenlik politikası hâline getirildiğini göstermektedir (Ajlou, 2017). Bu tür önlemler, neoklasik realizmin öngördüğü şekilde, içsel tehdit algılarının dış politikayı nasıl sertleştirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Birleşik Arap Emirlikleri'nin İran'a yönelik dış politikasında içsel faktörlerin belirleyici etkisi, neoklasik realizmin temel varsayımlarını doğrular niteliktedir. Muhammed bin Zayed başta olmak üzere BAE elitlerinin tarihsel deneyimlere dayalı tehdit algıları, rejim güvenliğine dair hassasiyetler, ideolojik farklılıklar ve toplumsal istikrar kaygıları, İran'la ilişkilerin şekillenmesinde sistemik faktörlerden bağımsız olarak güçlü bir yönlendirici işlev görmüştür. Özellikle İran'ın devrimci söylemi, Şii azınlıklar üzerindeki etkisi ve bölgesel vekil aktörlerle kurduğu bağlar, BAE'nin hem içsel hem de dışsal güvenlik anlayışını tehdit eden bir unsur olarak kodlanmıştır. Bu doğrultuda BAE, yalnızca klasik askerî ve diplomatik tedbirlere değil, aynı zamanda medya, eğitim, kamuoyu yönetimi ve dış politika söylemi gibi çok katmanlı içsel araçlara başvurarak İran'a karşı bütüncül bir sınırlandırma stratejisi geliştirmiştir. Dolayısıyla BAE'nin İran karşıtı tutumu, salt dış tehditlere verilen bir tepki değil; aynı zamanda iç siyasi düzenin, rejim meşruiyetinin ve ulusal kimliğin korunmasına yönelik stratejik bir tercihtir.

2.3. Gerilimden Diyaloga

Geçmişteki sistemik ve içsel faktörlerin şekillendirdiği dinamikler, BAE ve İran arasındaki ilişkilerin yönünü uzun süre belirlemiş olsa da uluslararası sistemdeki dönüşümler, bölgesel krizlerin yapısal etkileri ve liderlik düzeyindeki pragmatik stratejiler, bu iki ülke arasındaki karşıtlığın sınırlarını zaman zaman yeniden tanımlamıştır. Özellikle 2020 sonrası dönemde artan diplomatik temaslar, ticari iş birliği sinyalleri ve bölgesel güvenlik meselelerine dair ortak tehdit algıları, BAE-İran ilişkilerini mutlak bir çatışma ekseninden çok daha karmaşık bir fırsat-gerilim bileşkesi haline getirmiştir. Bu doğrultuda, ilişkilerin güncel durumuna daha yakından bakmak gereklidir.

Son yıllarda Orta Doğu’da yaşanan diplomatik normalleşme dalgası, BAE ile İran arasındaki ilişkileri de dönüştürmeye başlamıştır. Özellikle 2023–2024 döneminde hız kazanan diplomatik temaslar, uzun süreli düşmanlık, gölge savaşlar ve ideolojik gerilimlerin ardından yeni bir yumuşama sürecine işaret etmektedir. Bu bağlamda, BAE Devlet Başkanı Şeyh Muhammed bin Zayed 2024 sonbaharında İran Cumhurbaşkanı Mesud Pezeşkiyan ile Kazan’daki BRICS zirvesinde gerçekleştirdiği görüşme, iki Körfez rakibi arasındaki ilk doğrudan ve resmi temas olması açısından tarihi bir eşik teşkil etmiştir. Bu diplomatik açılım, BAE’nin ulusal güvenlik çıkarları ve ekonomik istikrarını koruma stratejisinin bir uzantısı olarak okunabilir. Özellikle 2019’da Emirlik kıyılarında gerçekleşen saldırıların ardından artan güvenlik kaygıları ve Trump yönetiminin İran’a yönelik azami baskı politikası, Abu Dabi’yi İran’la daha pragmatik ve çok katmanlı bir ilişki geliştirmeye yöneltmiştir. BAE’nin Katar ve Türkiye ile benzer normalleşme adımları atması, Tahran ile yürütülen görüşmelerin de daha geniş çaplı bir bölgesel yeniden hizalanmanın parçası olduğunu göstermektedir (Kinninmont & Motamedi, 2025).

Son yıllarda BAE’nin İran’a yönelik politikalarında gözlemlenen yumuşama, yalnızca dışsal koşulların değil, aynı zamanda içsel stratejik değerlendirmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dr. Abdullah’ın analizine göre, taraflar Yemen gibi çeşitli cephelerde doğrudan karşı karşıya geldikleri, ticari ilişkilerin zayıfladığı ve İran’a yönelik Trump dönemindeki sert politikaların desteklendiği bir on yılın ardından, artık bu çatışmacı sürecin sürdürülemez olduğunu fark etmişlerdir. BAE’nin Ulusal Güvenlik Danışmanı Şeyh Tahnun bin Zayed’in Tahran ziyaretleri ve artan diplomatik temaslar, bu dönüşümün somut göstergeleridir. Bu bağlamda, Covid-19 pandemisinin neden olduğu yapısal kırılmalar, BAE için İran’la süregelen çatışmacı dış politikanın sonuçlarını yeniden değerlendirme fırsatı sunmuştur. Aynı şekilde, Arap Baharı sonrası bölgede kaotik yapılarla mücadelede ulaşılan son aşama ile Trump sonrası dönemin sunduğu daha az saldırgan bölgesel ortam, BAE’nin İran politikasında daha pragmatik ve dengeleyici bir yönelime geçişini kolaylaştırmıştır (Amwaj.media, 2023). Bu durum, neoklasik realizmin öngördüğü biçimde, liderlik algılarının, içsel güvenlik önceliklerinin ve sistemik değişkenlerin dış politikada eşzamanlı rol oynadığını açıkça göstermektedir.

2020–2022 dönemi, BAE ile İran arasındaki ilişkilerin yeniden şekillenmesinde belirleyici bir kırılma evresi olmuştur. Özellikle İran destekli Husilerin 18 Ocak 2022’de Abu Dabi Havalimanı’na gerçekleştirdiği füze saldırısı ve Şii milis grubu Vaad el-Hak Tugayı’nın 2 Şubat’ta BAE’yi hedef alması, Abu Dabi açısından ulusal güvenliğe yönelik somut bir tehdit algısının oluşmasına neden olmuştur. Bu saldırıların ardından, geleneksel müttefiki ABD’den yeterli güvenlik desteği alamayan BAE, İran’la süregelen gerginliğin sürdürülebilir olmadığını fark ederek dış politikasını revize etme yoluna gitmiştir. Temmuz 2022’de Tahran’a büyükelçi gönderileceği açıklanmış ve akabinde diplomatik ilişkiler yeniden tesis edilmiştir. İran ise Suudi Arabistan’la normalleşme sürecini önceliklendirerek BAE’ye büyükelçi atmasını daha sonra gerçekleştirmiştir. Bu süreçte Çin’in arabuluculuğunda yürütülen Riyad-Tahran görüşmeleri kritik rol oynamıştır. Nihayetinde, Mart 2023’te Ali Şemhani’nin BAE ziyareti ve Muhammed bin Zayed ile yaptığı görüşme, iki taraf arasında stratejik bir yakınlaşmanın temelini atmıştır (Alagöz, 2023).

Bu gelişmeler, neoklasik realizmin vurguladığı biçimde, dış politikada yalnızca sistemik baskılar değil, aynı zamanda liderlerin algıları, güvenlik hesapları ve kriz anlarında yapılan pragmatik tercihler doğrultusunda yön değişikliğinin mümkün olduğunu açık biçimde göstermektedir.

2016'daki diplomatik kopuşun ardından BAE ile İran arasında 2021 sonrasında yaşanan diplomatik yumuşama, bölgesel düzeyde değişen jeopolitik dengelerle doğrudan ilişkilidir. BAE Ulusal Güvenlik Danışmanı Şeyh Tahnun bin Zayed'in 2022'deki Tahran ziyareti, son on yılda İran'a yapılan en üst düzey temas olarak öne çıkarken, eski İran Cumhurbaşkanı Reisi'nin "bölge güvenliğinin iç içe geçmişliği" vurgusu, bu ziyaretin yalnızca sembolik değil aynı zamanda stratejik bir dönüşüm işareti olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, JCPOA'nın yeniden canlandırılmasına yönelik Viyana görüşmeleriyle eşzamanlı gerçekleşen temaslar, BAE'nin bölgesel güvenlik ve ekonomik istikrar arayışında daha temkinli ve çok yönlü bir dış politika izlediğini göstermektedir. İran açısından da bu süreç, Dubai merkezli finansal kanalların yeniden açılmasıyla, yaptırımlar karşısında bir nefes alma stratejisi olarak görülmektedir. Neoklasik realizm bağlamında değerlendirildiğinde, bu gelişmeler sistemik fırsat ve tehdit yapılarının, devletlerin dış politikalarında esnek ve hesapçı değişimleri teşvik ettiğini ortaya koyar. İki ülke arasındaki diplomatik yakınlaşmanın ardında yalnızca bölgesel gelişmeler değil, aynı zamanda liderlik algıları ve ekonomik zorunluluklar da önemli bir rol oynamaktadır. Dubai'nin İran için tarihsel olarak önemli bir ticaret kapısı olması ve İranlı iş insanlarının bu şehirdeki ticari faaliyetlerinin yoğunluğu, karşılıklı ekonomik bağımlılığı artıran bir içsel etken olarak öne çıkmaktadır. Sina Azodi'nin vurguladığı gibi, ekonomik entegrasyonun siyasi gerginlikleri hafifletici etkisi, BAE'nin İran ile kurduğu ilişkinin sürdürülebilirliğini desteklemektedir (Siddiqui, 2021). Ayrıca, ortak güvenlik tehditleri –özellikle IŞİD ve deniz güvenliği meseleleri– iki ülke arasındaki iş birliğini derinleştirmeye açık alanlar yaratmıştır. BAE'nin Yemen'deki rolünü azaltması ve Tahran'la deniz güvenliği konusunda askeri işbirliği anlaşmaları yapması, bu çok boyutlu ilişkiyi sadece ekonomik değil, stratejik bir ortaklığa dönüştürme çabasının göstergesidir. Dolayısıyla hem iç politik aktörlerin tercihleri hem de bölgesel güvenlik ihtiyaçları, neoklasik realizmin altını çizdiği içsel ve sistemsal faktörlerin uyum içinde çalıştığı bir dış politika örneği sunmaktadır.

3. Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışma, Birleşik Arap Emirlikleri'nin İran'a yönelik dış politikasını neoklasik realizm çerçevesinde ele alarak, devlet davranışlarının yalnızca uluslararası sistemin zorlamalarıyla değil, aynı zamanda devlet içi dinamiklerle de şekillendiğini göstermeyi amaçlamıştır. İran'ın vekil aktörler aracılığıyla yürüttüğü bölgesel yayılmacılık, nükleer kapasitesini geliştirme çabaları ve Şii kimliği üzerinden oluşturduğu jeopolitik hat, BAE açısından sistemik düzeyde ciddi bir tehdit üretmektedir. Ancak bu tehdit algısına verilen tepkiler, Körfez'deki diğer aktörlerden farklılık göstermektedir. Bu durum, yalnızca dışsal baskılarla açıklanamayacak bir dış politika davranışının, içsel faktörlerle birlikte değerlendirilmesini zorunlu kılar.

Neoklasik realizm, bu noktada büyük bir teorik katkı sunmaktadır. Devletlerin göreceli güç düzeyleri ve sistemik tehditlere verdikleri yanıtların, lider algıları, iç siyasi yapı, kurumlar ve rejim güvenliği gibi birim düzeyindeki değişkenler aracılığıyla şekillendiği tezi, BAE örneğinde açıkça gözlemlenmektedir. Muhammed bin Zayed'in İran'a karşı geliştirdiği güvenlik eksenli dış politika çizgisi, yalnızca rasyonel çıkar hesaplarından değil, aynı zamanda tarihsel hafıza, lider psikolojisi ve rejimsel hassasiyetlerden kaynaklanmaktadır. 1971 adalar krizinin bıraktığı travmatik izler ve Arap Baharı sonrası yaşanan rejimsel sarsıntılar, İran'ın yalnızca bölgesel bir rakip değil, aynı zamanda iç politik istikrarı tehdit eden bir unsur olarak kodlanmasına neden olmuştur.

Makale boyunca sistemik ve içsel faktörlerin nasıl bir etkileşim içinde olduğunu ortaya koyan analizler, BAE'nin İran karşıtı politikalarının neden zaman zaman saldırganlaştığını, neden bazı dönemlerde ise yumuşadığını açıklamada önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda BAE'nin

hem İsrail ile askeri ve istihbarı yakınlaşması hem de aynı anda İran'la diplomatik normalleşmeye yönelmesi, klasik realizmin ikili kutuplu açıklamalarını aşan bir stratejik “hedging” örneğidir. Özellikle İran tehdidinin bir “rejim güvenliği” sorunu olarak içselleştirilmesi, dış politikanın aynı zamana iç meşruiyeti yeniden üretme aracı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Öte yandan, 2020 sonrası dönemdeki diplomatik yumuşama girişimleri, BAE'nin dış politikada mutlak çatışmacı bir pozisyondan ziyade, stratejik pragmatizme dayalı bir denge arayışı içinde olduğunu da ortaya koymaktadır. Tahran ile yürütülen görüşmeler, ortak güvenlik tehditleri ve ticari ilişkilerin yeniden tesisi, sistemik zorlamaların ve içsel stratejik önceliklerin birlikte yeniden değerlendirildiğini göstermektedir. Bu durum, neoklasik realizmin dış politika analizinde yalnızca kriz ve tehdit anlarında değil, fırsat yapılarına karşı verilen yanıtların anlaşılmasında da güçlü bir kuramsal araç olduğunu teyit etmektedir. BAE, İran tehdidini dışlamak yerine onu yöneten, kontrol eden ve belirli sınırlar içinde çevreleyen bir politika geliştirmeye yönelmiştir.

Sonuç olarak, Birleşik Arap Emirlikleri'nin İran'a yönelik dış politikası, ne yalnızca realist anlamda güç dengesiyle açıklanabilecek kadar indirgenebilir ne de sadece içsel rejimsel kaygılarla temellendirilebilecek kadar tek yönlüdür. Bu politika, sistemsel baskılar ile içsel dinamiklerin çok katmanlı etkileşiminden doğan bir stratejik yönelimdir. Bu yönelimi anlamak ve açıklamak için neoklasik realizm hem teorik hem de ampirik düzeyde güçlü bir açıklama kapasitesine sahiptir. Özellikle otoriter rejimlerde lider algıları, ideolojik tehdit kodlamaları ve rejim meşruiyeti ile dış politika arasındaki ilişkiyi ortaya koymak açısından, bu yaklaşımın katkısı tartışmasızdır. Bu bağlamda, BAE'nin İran politikasına dair analizler, neoklasik realizmin Orta Doğu gibi karmaşık ve kırılğan bölgelerde küçük devlet davranışlarını açıklamada ne denli işlevsel bir çerçeve sunduğunu açık biçimde göstermektedir.

Kaynakça

- Abedi Ardakani, H. (2020). Containment strategy of the United States and the United Arab Emirates against Iran's regional power. *Iranian Review of Foreign Affairs*, 11(32), 383–405.
- Ajorlou, H. (2017). An Overview of the Main Reasons behind the United Arab Emirates' Anti-Iran Policies. *Tahran Çağdaş Uluslararası Araştırmalar Enstitüsü (TISRI)*. Erişim adresi: <https://tisri.org/?id=pftnorqg>
- Al Nahyan, K. S. Z. (2013). The Three Islands: Mapping the UAE-Iran Dispute. *Royal United Services Institute*. Erişim adresi: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/rusi-books/the-three-islands-mapping-the-uae-iran-dispute>
- Alagöz, B. (2023). İran ve BAE arasında güncellenen ilişkiler. *İran Araştırmaları Merkezi (İRAM)*. Erişim adresi: <https://www.iramcenter.org/iran-ve-bae-arasında-guncellenen-iliskiler-2357>
- Al-Ketbi, E. (2018). United Arab Emirates – Middle East Battle Lines. *European Council on Foreign Relations*. Erişim adresi: https://ecfr.eu/special/battle_lines/uae
- Altunsuyu, S. İ. (2025). Neorealist ve neoklasik realist perspektiflerden Küba Füze Krizi analizi. *Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 47–66.
- Amwaj.media. (2023). *Interview: The new chapter in the Iran-UAE relationship*. Erişim adresi: <https://amwaj.media/en/article/interview-the-new-chapter-in-the-iran-uae-relationship>
- Azodi, S., & Cafiero, G. (2020). *The United Arab Emirates' flexible approach towards Iran*. İRAM Erişim adresi: <https://iramcenter.org/en/the-united-arab-emirates-flexible-approach-towards-iran-258>

- Çakırca, B. (2021). Neoklasik realizmin “dış politikayı” açıklama gücü. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 231–239. doi: 10.18506/anemon.819231
- Daban, C. (2017). Uluslararası ilişkilerde teorik tartışmaların yönetime etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 190–227.
- Devlen, B., & Özdamar, Ö. (2010). Neoclassical realism and foreign policy crises: A theoretical framework. A. Freyberg-Inan, E. Harrison, & P. James (Eds.), *Rethinking realism in international relations: Between tradition and innovation*, içinde (ss.137-163). *Johns Hopkins University Press*.
- El-Dessouki, A., & Mansour, O. R. (2023). Small states and strategic hedging: The United Arab Emirates’ policy towards Iran. *Review of Economics and Political Science*, 8(5), 394–407. doi: 10.1108/REPS-09-2019-0124
- Ertoý, B. (2019). Uluslararası ilişkilerde realist geleneğin dönüşümü ve neoklasik realizm. *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1–26.
- Gold, D. (2020). Why the United Arab Emirates (UAE) is uniquely stable among the Arab states. *Jerusalem Center for Public Affairs*. Erişim adresi: <https://jcpa.org/article/why-the-united-arab-emirates-uae-is-uniquely-stable-among-the-arab-states/>
- Juneau, T. (2020). *The Iran variable in the UAE’s Yemen policy*. Sana’a Center for Strategic Studies. Erişim adresi: <https://sanaacenter.org/publications/analysis/11578>
- Keyik, M., & Erol, M. S. (2019). Realizme göre güç ve güç dengesi kavramları [Power and balance of power concepts in realism]. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 12–49.
- Kinninmont, J., & Motamedi, M. (2025). *Challenges ahead for UAE-Iran rapprochement*. *Stimson Center*. Erişim adresi: <https://www.stimson.org/2025/challenges-ahead-for-uae-iran-rapprochement/>
- Kiraz, S. (2018). Dış politika analizi modeli olarak neoklasik realizm: İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Türk dış politikasının analizi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 417–440.
- Kozub-Karkut, M. (2019). Neoclassical realism and foreign policy analysis – a possible way of integration? *Teoria Polityki*, 3, 201–227.
- Moradi Kalardeh, M. R., Zeinolabedin Amouqin, Y., & Mahkouei, H. (2023). Effective geopolitical foundations of Shia in regional system of the Middle East. *Journal of Namibian Studies*, 34(S1), 1698–1724.
- Musleh, M. H., & Shafaq, A. K. (2024). Balancing threats in the foreign policy of the UAE and Iran (0202–0202). *International Journal of Current Science (IJCSPUB)*, 14(3), 287–300.
- Narizny, K. (2017). On systemic paradigms and domestic politics: A critique of the newest realism. *International Security*, 42(2), 155–190
- Narizny, K. (2018). Kevin Narizny replies. In J. W. Taliaferro, S. E. Lobell, & N. M. Ripsman, *Correspondence: Neoclassical realism and its critics*. *International Security*, 43(2), 199–203.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç: Çok boyutlu bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 63, 114–132.
- Rose, G. (1998). Neoclassical realism and theories of foreign policy. *World Politics*, 51(1), 144–172.

- Salisbury, P. (2020). *Risk perception and appetite in UAE foreign and national security policy*. Chatham House. Erişim adresi: <https://www.chathamhouse.org/2020/07/risk-perception-and-appetite-uae-foreign-and-national-security-policy>
- Schweller, R. L. (2004). Unanswered threats: A neoclassical realist theory of underbalancing. *International Security*, 29(2), 159–201.
- Siddiqui, S. (2021). *UAE-Iran ties: Engagement across the geopolitical divide*. The New Arab. Erişim adresi: <https://www.newarab.com/analysis/uae-iran-ties-engagement-across-geopolitical-divide>
- Taliaferro, J. W., Lobell, S. E., & Ripsman, N. M. (2009). Introduction: Neoclassical realism, the state, and foreign policy. S. E. Lobell, N. M. Ripsman, & J. W. Taliaferro (Eds.), *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy* içinde (ss. 1–41). Cambridge: Cambridge University Press.
- Taliaferro, J. W., Lobell, S. E., & Ripsman, N. M. (2018). Correspondence: Neoclassical realism and its critics. *International Security*, 43(2), 196–198.
- Ulrichsen, K. C. (2021). *Restoring balance to UAE-Iran relations* (Case Analysis). The Iranian Studies Unit, Arab Center for Research and Policy Studies.
- Wintour, P. (2025). *Iran proposes partnership with UAE and Saudi Arabia to enrich uranium*. The Guardian. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2025/may/13/iran-proposes-partnership-with-uae-and-saudi-arabia-to-enrich-uranium>
- Yeltin, H. (2019). *Neoklasik realizm bağlamında son dönem Türkiye-Rusya ilişkileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sakarya.
- Yılmaz, S. (2015). Neoklasik realizm: İlerletici mi? Yozlaştırıcı mı? Lakatosyan bir değerlendirme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 46, 1–28.